

УДК 368:339.13(477)

Мельник О. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Кульбачна Л. А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Жулім М. С., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто стан та основні тенденції розвитку страхового ринку в Україні за 2015-2017 роки. Встановлено, що ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків в Україні. Досліджено тенденції зміни основних показників діяльності страхового ринку, зокрема щодо кількості укладених договорів страхування, страхових премій та страхових виплат, перестраховування, страхових резервів, активів страховиків та статутного капіталу. Виявлено, що збільшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування, а збільшення валових страхових виплат відбулося переважно з автострахування, медичного страхування та страхування фінансових ризиків. Обґрунтовано необхідність зміни моделей фінансування страхових компаній з урахуванням вимог європейського та світового ринків, а також впровадження новітніх технологій зі страхування, стандартів якості обслуговування.

Ключові слова: страхові компанії, страховий ринок, валові страхові премії, чисті страхові премії, перестраховування.

Мельник О. И., кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Кульбачная Л. А., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Жулим М. С., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены состояние и основные тенденции развития страхового рынка в Украине за 2015-2017 годы. Установлено, что рынок страховых услуг является вторым по уровню капитализации среди других небанковских финансовых рынков в Украине. Исследованы тенденции изменения основных показателей деятельности страхового рынка, в частности по количеству заключенных договоров страхования, страховых премий и страховых выплат, перестрахования, страховых резервов, активов страховщиков и уставного капитала. Выявлено, что увеличение валовых страховых премий состоялось почти по всем видам страхования, а увеличение валовых страховых выплат произошло преимущественно по автострахованию, медицинского страхования и страхования финансовых рисков. Обоснована необходимость изменения моделей финансирования страховых компаний с учетом требований европейского и мирового рынков, а также внедрение новейших технологий по страхованию стандартов качества обслуживания.

Ключевые слова: страховые компании, страховой рынок, валовые страховые премии, чистые страховые премии, перестрахование.

Melnyk Olga, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Kulbachna Lyudmila, applicant of higher education of the Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Zhulim Maria, applicant of higher education of the Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF INSURANCE MARKET IN UKRAINE

Introduction. *Modern insurance companies provide the formation of effective market mechanisms for attracting investment resources to the national economy through the effective functioning of the insurance market with the use of modern market infrastructure and financial instruments. In Ukraine, the insurance market has a significant development potential, which requires, first of all, a detailed assessment of all available opportunities for balanced development in the context of European integration processes. Therefore, the identification and analysis of modern trends in the development of the insurance market are relevant today from theoretical and practical points of view.*

The purpose of the study is to analyze the current state of the insurance market in Ukraine and determine the factors affecting the effectiveness of its activities.

Results. *It was defined that the insurance market is the second largest in terms of capitalization among other non-bank financial markets in Ukraine. The tendencies of changes in the main indicators of the insurance market activity, in particular regarding the number of concluded insurance contracts, insurance premiums and insurance payments, reinsurance, insurance reserves, insurers' assets and authorized capital, were investigated. It was found that the increase in gross insurance premiums was made for almost all types of insurance, and the increase of gross insurance premiums was mainly due to auto insurance, medical insurance and financial risk insurance. Nowadays, the level of insurance penetration in Ukraine is still low. However, according to the Comprehensive Program for the Development of the Financial Sector of Ukraine, a gradual increase of this indicator is planned.*

Conclusions. *The conducted studies indicate that the insurance market of Ukraine is at the stage of formation, gradually adapting to the requirements of European and world markets. In order to improve the situation, domestic insurers need to take foreign insurance experience and change their own operating models, in particular: to improve the mechanism of state regulation of the activity of insurance companies; to adapt the insurance legislation to the world standards; to implement the latest insurance technologies and the latest standards of service quality in this area, etc.*

Keywords: *insurance companies, insurance market, gross insurance premiums, net insurance premiums, reinsurance.*

JEL Classification: G20, G22, G23.

Постановка проблеми. Сучасні страхові компанії забезпечують формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку

страхових послуг із застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів. В Україні страховий ринок має значний потенціал розвитку, який потребує, перш за все, детального оцінювання всіх наявних можливостей для зрівноваженого

розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. Відтак, виявлення та аналіз сучасних тенденцій розвитку страхового ринку є на сьогодні актуальними як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність страхових компаній у сучасному світі та їх вплив на розвиток економіки і соціальне забезпечення населення досліджуються в роботах таких провідних науковців, як М. Александрова, В. Базилевич, К. Базилевич, В. Бігдаш, О. Гаманкова, О. Залетов, В. Маргасова, С. Осадець, К. Шелехов, В. Шахов, В. Фурман та ін. При цьому потребують подальшого дослідження питання сучасних тенденцій зміни показників діяльності страхового ринку та визначення на підставі цього нових підходів до моделей фінансування страхових компаній.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є аналіз сучасного стану ринку страхування в Україні та визначення чинників, що впливають на ефективність його діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку

ринкової економіки збільшуються ризики втрати майна та прибутку, що, в свою чергу, породжує попит на послуги страхових компаній. Стримуючим чинником діяльності українського страхового ринку є те, що він знаходиться у досить суперечливій та складній ситуації. Це є очевидним, адже питання капіталізації і стратегії розвитку своєчасно не були вирішені акціонерами страхових компаній [1].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків в Україні. Загальна кількість страхових компаній (далі – СК) станом на 30.06.2017 зменшилася порівняно з минулим роком і становила 300 компаній, у тому числі СК «life» – 36 компаній, СК «non-life» – 264 компанії. Станом на 30.06.2016 загальна кількість страхових компаній становила 343 компанії, у тому числі СК «life» – 45 компаній, СК «non-life» – 298 компаній [2].

При цьому протягом 2015-2017 рр. кількість як СК «non-life», так і СК «life» має тенденцію до зменшення (табл. 1).

Таблиця 1 Кількість страхових компаній в Україні, 2015-2017 рр.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2016	Станом на 30.06.2016	Станом на 30.06.2017
Загальна кількість	361	310	343	300
в т.ч. СК «non-Life»	312	271	298	264
в т.ч. СК «Life»	49	39	45	36

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Однією із характеристик функціонування страхового ринку є динаміка чистих та валових страхових премій. Чисті страхові премії розраховуються як валові страхові премії за мінусом частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам. Проаналізуємо динаміку чистих та валових страхових премій за 2014-2017 роки (рис. 1).

Таким чином, протягом досліджуваного періоду розмір чистових і валових страхових премій мали тенденцію до зростання. У I півріччі 2017 р. порівняно з I півріччям 2016 р. обсяг надходжень валових страхових премій збільшився на 4 895,8 млн грн або 30,0 %, обсяг чистих страхових премій збільшився на 527,5 млн грн або 4,1 відсотки.

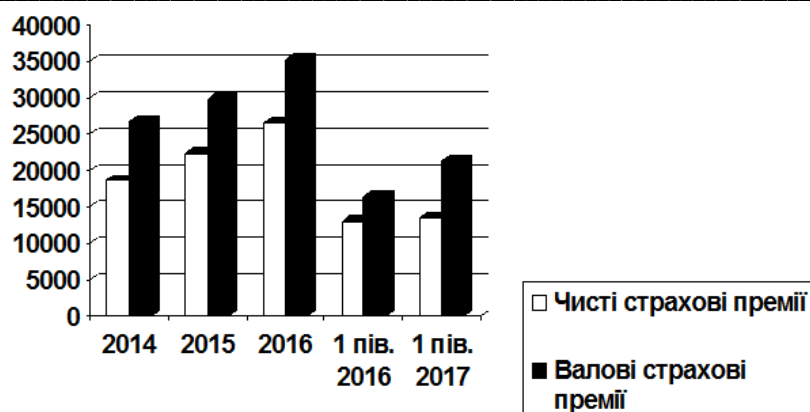

Рисунок 1 – Динаміка страхових премій за 2014 – 2016 рр., I півріччя 2017 р., (млн грн)

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Приріст чистих страхових премій у I кварталі 2017 року відбувся за такими видами страхування: авіаційне страхування (+42,2%), страхування здоров'я на випадок хвороби (+37,8%), страхування медичних витрат (+25,6%), страхування від нещасних випадків (+24,2%), медичне страхування (+16,6%),

автострахування (+11,7%) та ін. (табл. 2). Водночас, спостерігається зменшення чистих страхових премій зі страхування кредитів (-61,1%), страхування вантажів та багажу (-35,0%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (-10,5%), страхування життя (-5,2 відсотків).

Таблиця 2 Структура чистих страхових премій за I півріччя 2016-2017 рр.

Види страхування	I півріччя 2016 р.	I півріччя 2017 р.	Темпи приросту	
	млн грн		млн грн	%
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	4 142,6	4 626,0	483,4	11,7
Страхування майна	1 275,1	1 331,2	56,1	4,4
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1 120,2	1 306,1	185,9	16,6
Страхування життя	1 312,8	1 245,1	-67,7	-5,2
Страхування фінансових ризиків	877,1	914,6	37,5	4,3
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	800,5	716,4	-84,1	-10,5
Страхування відповідальності перед третіми особами	586,2	622,9	36,7	6,3
Авіаційне страхування	343,8	488,8	145,0	42,2
Страхування вантажів та багажу	694,7	451,8	-242,9	-35,0
Страхування від нещасних випадків	351,4	436,4	85,0	24,2
Страхування медичних витрат	303,1	380,7	77,6	25,6
Страхування здоров'я	139,0	191,5	52,5	37,8
Страхування кредитів	361,6	140,5	-221,1	-61,1
Інші види страхування	673,9	657,5	-16,4	-2,4
Всього	12 982,0	13 509,5	527,5	4,1

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Важливими показниками діяльності страхового ринку є кількість укладених договорів страхування, страхові резерви,

рівень виплат і премій з перестраховування та ін. (табл. 3).

Таблиця 3 Основні показники діяльності страхового ринку в Україні, 2016-2017 рр.

Показники	I півріччя 2016 р.	I півріччя 2017 р.	Темпи приросту	
			(+, -)	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. од.				
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	16 375,6	35 847,8	19472,2	218,9
- зі страхувальниками – фізичними особами	14 978,6	33 839,9	18861,3	225,9
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	66 590,9	54 147,6	-12443,3	81,3
Страхова діяльність, млн грн				
Валові страхові премії	16 327,0	21 222,8	4 895,8	30,0
Валові страхові виплати	3 954,5	4 783,9	829,4	21,0
Рівень валових виплат, %	24,2	22,5	-1,7	-
Чисті страхові премії	12 982,0	13 509,5	527,5	4,1
Чисті страхові виплати	3 771,8	4 614,9	843,1	22,4
Рівень чистих виплат, %	29,1	34,2	5,1	-
Перестраховання, млн грн				
Сплачено на перестраховання, у тому числі:	5 729,8	9 771,0	4 041,2	70,5
- перестраховикам-резидентам	3 345,0	7 713,3	4 368,3	130,6
- перестраховикам-нерезидентам	2 384,8	2 057,7	-327,1	-13,7
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	494,4	566,3	71,9	14,5
- перестраховиками-резидентами	182,7	169,0	-13,7	-7,5
- перестраховиками-нерезидентами	311,7	397,3	85,6	27,5
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	20,2	20,2	0,0	0,0
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	8,1	0,1	-8,00	-98,8
Страхові резерви, млн грн				
Обсяг сформованих страхових резервів	19 036,8	20 778,1	1 741,3	9,1
- технічні резерви	11 888,1	7 797,5	-4 090,6	-34,4
- резерви зі страхування життя	7 148,7	12 980,6	5 831,9	81,6
Активи страховиків та статутний капітал, млн грн				
Загальні активи страховиків	54 722,2	55 173,3	451,1	0,8
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	33 742,2	33 787,1	44,9	0,1
Обсяг сплачених статутних капіталів	12 534,8	12 758,4	223,6	1,8

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Отже, протягом досліджуваного періоду збільшилась кількість укладених договорів страхування на 7 028,8 тис. од. (або на 8,5 відсотків). При цьому на 19 163,6 тис. од. (або в 2 рази) зросла кількість договорів з добровільного страхування, що свідчить про підвищення довіри до страхових компаній. Кількість укладених договорів з обов'язкового страхування зменшилась на 12 317,1 тис. од. (або на 17,4 відсотків). Це

відбулося переважно за рахунок зменшення кількості договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 12 443,3 тис. од. (або 18,7 відсотків).

Обсяг валових страхових виплат (відшкодування) у порівнянні з I півріччям 2016 р. збільшився на 829,4 млн грн (або 21,0%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 843,1 млн грн (або 22,4 відсотки). Зростання обсягів валових

страхових виплат мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування.

Збільшення валових страхових виплат відбулося за такими видами страхування: автострахування – на 586,8 млн грн. (або 32,7 %), страхування фінансових ризиків – на 220,4 млн грн (або 42,1 %), медичне страхування – на 183,8 млн грн (або 28,6 відсотків). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування кредитів – на 297,8 млн грн (або 79,1 %) та страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ на 22,4 млн грн (або 58,9 відсотків) [3].

Рівень валових виплат протягом досліджуваного періоду зменшився на 1,7 в.п. та становив 22,5 відсотків. При цьому рівень чистих страхових виплат станом на 30.06.2017 р. становив 34,2%, що більше на 5,1 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року [4].

Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 58,6 % та 63,2 % відповідно, за видами добровільного особистого страхування – 41,3 % та 45,1 %, за видами недержавного обов'язкового страхування – 34,7 % та 35,2 % (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 47,1 % та 47,2 %) відповідно [5].

Операції вихідного перестраховання у I півріччі 2017 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року збільшилися з 5 729,8 млн грн до 9 771,0 млн грн, що відбулося переважно за рахунок збільшення

перестраховання в межах країни. При цьому, операції з перестраховання зі страховиками-нерезидентами зменшилися на 327,1 млн грн (або 13,7 відсотки).

Страхові резерви відзначилися тенденцією до зростання. Зокрема, технічні резерви зросли на 5 831,9 млн грн (або 81,6 відсотки). При цьому резерви зі страхування життя зменшилися на 4 090,6 млн грн (або 34,4 відсотки).

Варто відзначити, що на сьогодні рівень проникнення страхування в Україні перебуває все ще на низькому рівні. Проте, відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектора України [6] планується поступове підвищення даного показника. Крім того, першочерговими завданнями визнано розвиток ринку агрострахування, а також створення передумов для розвитку ринку накопичувального страхування життя і добровільного медичного страхування.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись до вимог європейського та світового ринків. З метою покращення ситуації вітчизняним страховикам необхідно переймати зарубіжний страховий досвід та змінювати власні моделі функціонування, зокрема: вдосконалювати механізм державного регулювання діяльності страхових компаній; адаптувати до світових стандартів страхове законодавство; впроваджувати новітні технології зі страхування та новітні стандарти якості обслуговування в цій сфері тощо.

Література:

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
2. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forinsurer.com.ua>.
3. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua/about/activitiesinitiatives/5257>.
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/>.
5. Маргасова В. Г. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України / В. Г. Маргасова, М. В. Дубина, М. В. Тунік // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – №2(2). – 219 – 228.

6. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. №391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

7. Про страхування : закон України від 07.03.1996 р. № 85 / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

References:

1. Information on the state and development of the insurance market of Ukraine [Online], available at: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.

2. Results of the insurers companies in Ukraine [Online], available at: <http://www.forinsurer.com.ua>.

3. Strategy of development of the insurance market of Ukraine for 2012 - 2021 [Online], available at: <http://www.ufu.org.ua/about/activitiesinitiatives/5257>.

4. National Commission for State Regulation in Financial Services Markets / Market Review [Online], available at: <http://nfp.gov.ua/>.

5. Margasova, V. G Dubin, M. V. and Tunic, M. V. (2015), "Actual problems for the development of the insecure market of Ukraine", *Problems and perspectives of economy management*, vol. 2 (2), pp. 219-228.

6. Comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine until 2020: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated June 18, 2015 # 391 [Online], available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

7. "Insurance", Law of Ukraine dated 07.03.1996 №85 / 96-ВР [Online], available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (01.11.2017).

Ця робота ліцензована *Creative Commons Attribution 4.0 International License*